

Observatoriulu ese de done ori in septemana, Mercrea si Sanbat'a.

Pretiu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci. — Numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu V.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la a don'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesuru publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriulu“ in Sibiu.

Nr. 4.

— Sibiu, Mercuri 13/25 Ianuariu. —

1882.

Abonamentu nou

la

„Observatoriulu“

pe semestru 1-lea din anulu alu V-lea, carele se incepe din 1/13 Ianuariu 1882 si ese regulatu de doue-ori pe septemana, in unele casuri si cu suplemente.

Pretiu este insemnatu de asupra si alaturea cu titulu, adeca inlaintrulu monarchiei pe 6 luni 4 fl. v. a., pe 12 luni 8 fl. v. a. In afara de monarchia 11 franci pe 6 luni, 22 franci pe 12 luni.

Espectiunea prin posta e cu atatu mai regulata, cu catu liniile posteloru se inmultiescu pe fiacare anu in tote regiunile si directiunile, spre mare comoditate a publiculu.

Ori-ce reclamatiune se se faca celu multu in optu dile, spre a se implini in regula.

Fiindu-cà nu ne convine a tipari prea multe exemplarie de prisosu, amu regulatu totusi editiunea asia, cà pàna la 3/15 Februariu se potemu sierbi cu toti Nrii incependu dela 1 cu atatu mai virtosu acum, in acèsta epoca agitata fòrte, atatu in tièra la noi, catu si in afara.

Celu mai usioru modu a prenumera este prin mandate (asemnatiuni, blanquette) postali. Dara adresele se fia scrise exactu pe cuponulu blanquettei in dosu. A se adresa de a dreptulu càtra redactiune: Sibiu, Piat'a mica 27.

Petitiunea consistoriului bisericeii evangelice sasesci cà critica a proiectulu de lege relativu la reorganizarea gimnasieloru.

(Urmare).

Intru apararea càtu se pòte mai energiòsa a drepturiloru de autonomia a popòraloru in bisericeloru si scòlele lor, consistoriulu (sinodu) sasiloru protestanti mai produce si alte argumente fòrte tari. Apelandu din nou la Magna Carta a Transilvaniei, adeca la diplom'a leopoldina din 1691 pune cu totu dreptulu temeiu fòrte mare pe juramentele monarchiloru puse pe acea diploma si pe alte legi fundamentali ale Transilvaniei coprinse in asia numitele acte inaugurali, precum au fostu cele din a. 1792 emanate dela imperatii si marii principi Leopoldu II si Franciscu si in cele din a. 1837 sanctionate si jurate pe sufletulu imperatulu Ferdinand.*). Articululu II de lege din 1791 coprinde fòrte respicatu cuventele monarchulu relative la acelea drepturi nepretiuite ale Transilvaniei.**)

Prin uniunea Transilvaniei cu Ungari'a legile acestea fundamentali nici nu au potutu fi delaturate, nici cà s'au delaturatu prin vreo alta lege. In a. 1848 ele au fostu sustinute si aparate in tote modurile. Totu asia au fostu aparate si in diet'a din a. 1865/6, dupa care avemu si declaratiunea corònei. In fine aceleasi drepturi fundamentali ale Transilvaniei au fostu recunoscute in art. II de lege Ungariei din 1867 si XLIII din 1868.

In juramentulu pusu de càtra Franciscu

*) „Juro in animam Suae Majestatis“, acèsta este formul'a pe care o pronuntia comissariulu plenipotent Alter Ego alu monarchulu in faci'a dietei adunate, dupa suirea pe tronu, pe legile fundamentali ale Transilvaniei.

**) „promittentes et assecurantes eosdem status et ordines verbo nostro regio et principali, fideque apud Nos et augustam domum Nostram nunquam violabili, quod Nos juxta praeinsertum sacrum diploma Leopoldinum legesque abinde diaetaliter latas vel in futurum ferendas universos et singulos magni principatus Transilvaniae trium nationum et quatuor receptarum religionum status et ordines in suis legibus, juribus, libertatibus et approbatis consuetudinibus sancte et illibate conservabimus, conservarique curabimus.“

Josifu cá rege alu Ungariei cu ocaziunea incoronarei sale din acelasu¹ annu Maiest. Sa jurà inca si cu acestea cuvente: Noi (regele) juramu . . . , cà Noi bisericeloru lui D-dieu, jurisdiciunile Ungariei si ale tieriloru impreunate cu ea, cum si pe locuitorii de tote starile bisericesci si mirenesci ii vomu apara in prerogativele, libertatile, privilegiele, legile, in datinele lor (consuetudines) bune, vechi, adoptate de ei, si cà vomu ingriji a se face toturoru dreptate“.

§. 14 din legea XLIII dela 1868 relativu la regularea detailata a Uniunei Transilvaniei cu Ungari'a, suna asia :

„Tòte legile Transilvaniei, care pe teritoriulu Transilvaniei si pe alu asia numiteloru parti unguresci de odinòra garantèdia libertatea in exercitiulu religiunei si libertatea administratiunei independente (autonome, Selbstregierung) a societatiiloru religiòse, a bisericiloru si autoritatiiloru eclesiastice, precum si drepturile loru egali, relatiunile loru reciproce si respective sfer'a loru de activitate, nu numai cà voru fi conservate neatinsc, ci acelea se intindu (se aplica, au valòre de lege fundamentale) totuodata si preste bisericeloru greco-catholica, greco-armenésca si greco-orientala“.*)

Mai departe, sinodulu ev. luteranu sasescu recapitulandu pe scurtu seri'a legiloru citate, face o distinctiune escelenta, pe care amu trebui se ni o infigemu si noi in memoria; èra aceea este, cà tòte actele si legile citate intru apararea autonomiei bisericiloru si a scòleloru in contra despotismulu absolutisticu ori parlamentariu, totu una, nu sunt numai nisce legi de tote dilele, momentane, pe care cineva, fia acela oricine, se le pòta schimba dupa vointi'a sa, ori candu iar placea, ci acelea sunt articlii fundamentali, câteva chiaru tractate de pace de importantia si rangulu internationale. (Ací se mai potea adaoge: castigate cu nenumerate lupte, sacrificie si versari de sange.)

De ací inainte sinodulu evangelicu sasescu acusa in termini bine respicati pe ministrulu culteloru si alu instructiunei publice aratandu dietei, cà acelu ministru nu a combatutu existenti'a nici valòrea juridica si internationala a citatelor legi cardinali, elu inse le-a trecut in inadinsu cu vederea, le-a ignoratu cu totulu (einfach todtgeschwiegen), èra apoi atatu in desu citatulu proiectu de lege càtu si in raportulu seu motivatu isi arogà dreptulu de a lucra, atatu directe càtu si indirecte (pe sub mana, piedisiu), cà acelea legi cardinali ale Transilvaniei se fia anulate. Acea ignorare si despretiure a legiloru fundamentali transilvane o dete dn. ministru pe faci'a mai alesu atunci, candu

*) Asia dara pe temeulu „juramentulu de incoronare“ si pe temeulu art. 43 din 1868 tòte prerogativele, drepturile si datinele traditionali, câte fusesera asecurate atatu in Carta Magna din 1691 càtu si in legile fundamentali posteriori si in juramente pàna in a. 1837 si mai încòce, pentru cele patru religiuni, rom-catholica, calviniana, luterana, sociniana, cunoscute sub numire de „recepte“, recunoscute, indigenate, astadi apara, scutescu, asigura intocma si drepturile celoru doue bisericeloru romanesci, greco-catholica si greco-orientala. Eca pentru ce noi unii am tinutu si tinemu pàna in dio'a de astadi atatu de multu cu trupu cu sufletu la diplom'a leopoldina din a. 1691 cà tractatu de statu, cà Magna Carta a patriei, cum si la legile cele fundamentali din a. 1791 si la tòte juramentele monarchiloru nostrii, si tinemu la ele nu numai dela 1867, ci multu mai de inainte, dela 1848 si cu atatu mai virtosu dela 1863/4 încòce; cà-ci indata ce s'a largitu acea cetate tare, facuta mai inainte numai pentru patru (religiuni) si respective numai pentru trei (nationalitati), in càtu se incapemu si noi intrens'a cu drepturile politice si eclesiastice, acelu contractu, acelu tractatu bilaterale, acea Magna Carta trebea se ne fia si noue, ne si este totu asia de scumpa, sau acuma, multu mai scumpa decatu unguiloru, cari nu mai punu pretiu pe ea.

Not'a Red. Obs.

la legea gimnasieloru a luat de base numai art. de lege 26 alu Ungariei creatu la a. 1791 in diet'a dela Pressburg, care pentru Transilvani'a nu are nici-o valòre, èra preste legile fundamentali transilvane trecu pe ací incolu. Acelasi ministru calca prin proiectulu seu de lege ori-ce urma de autonomia bisericesca in acei §§-i, in cari se încèra se asigure gubernulu dreptulu absolutu, netiermuritu de a dispune de tota organizatiunea, de afacerile interne si externe ale toturoru scòleloru confessionali, pàna la planulu óreloru si la censurarea manuscrpteloru, din cari professorii tinu prelegeri. Acelasi ministru pune candidatiloru de professori gimnasiali cele mai grele conditiuni de calificatiune, prin silirea la colegie anumite, prin unu planu fòrte vastu de studie si prin alte conditiuni, care pe langa ce nu au nici-unu intielesu, apoi nici cà se potu implini, asia si cu incarcarea preste mesura de óre pentru limb'a magiara, voiesce a rapí tempu fòrte multu dela alte studie necesarie. Acelasi ministru merge asia departe, in càtu sub pretestu alu dreptulu de superinspectiune, sarindu preste acesta departe, deschide pòrta larga la multime de vexatiuni (chicane, secaturi), destituiru de professori, pe cari nici ii pune nici ii platesce gubernulu), inchiderea scòleloru, secestrarea averiloru. Scurtu, ministrulu si-a pusu in capu se sfarme autonomi'a bisericiloru in Transilvani'a, ascurata anume si in art. 54 din 1791.*). Nici-odata suprem'a inspectiune a monarchulu asupra bisericiloru si scòleloru confessionali nu s'au intielesu nici s'au aplicatu asia, precum se încèra se faca ministrulu Trefort. De altumentrea ministrulu a datu probe atatu in a. 1879 candu cu enquet'a¹ tinuta asupra autonomiei, càtu si in a. 1880 candu cu planulu de a desfiintia placetum regium, cà nu aplica mesuri egali faci'a de tote confessiunile religiòse.

Din tòte cele dise pàna acilea se vede curatu, cà ministrulu prin acelu proiectu de lege se încèra se nimicèca per tangentem autonomi'a bisericiloru, si legile religionarie, se sfarme legile Uniunei, se delature diplom'a leopoldina cà contractu bilaterale, ce isi are loculu seu in dreptulu publicu alu gintiloru (Völkerrecht), se tréca si preste tractatele de pace, care sunt adeverati pilastrii de bronzu (eherne Säulen) ale autonomiei scòleloru.

(Urmèdia estrasu din partea III a petitiunei.)

Parlamentarismulu compromis greu.

Cà de ani 50 asia numitele partide liberali din mai multe tieri europene isi incordara tòte poterile, nu numai spirituali, ci uneori si pe cele fizice, cà se stòrca dela gubernele absolutistice si dela cele semi-constitutionali de plina libertate a cuventulu. Au si reusitu in cele mai multe staturi; s'au pusu in constitutiuni cà lege cardinala, cà poporulu se si trimita deputatii sei la o adunare generala numita parlamentu sau dieta; s'au redactatu multe legi electorali, unele mai egoiste, altele mai largi, mai democratice, pàna la sufragiulu universale. S'au invoitu totuodata, cà ministrii suveraniloru se fia responsabili pentru tòte faptele lor, se i pòta da in judecata, daca iar afa sau cà tradatori de interessele statulu, sau cà lenesi, sau cà defraudatori si risipitori de averi publice, sau si cà tirani nerusinati, precum s'a si intemplat se fia càtiva din ei.

Pàna aici tòte minunatu de bine, in càtu la multi se pare, cà daca se va realiza parlamentarismulu asia precum se vede elu descriu frumosu si netedu pe charteia, atunci imperati'a ceriului va

*) „Sacratissima Sua Majestas singulas religiones securas benigne reddit: quod piaae foundationes ad mentem ac intentionem fundatorum administrantur et cum foundationibus aliarum religionum non commiscebuntur, salvo circa illas superinspectionis jure Majestati regiae competente.“

fi aici pe pamentu si anume in Europ'a. Unu singuru lucru mare uitaseră toti ómenii sinceri, ónesti si usioru credietori: Prin schimbarea pe charteia a sistemei absolutistice in sistema constitutionale, cu parlamentu, ómenii cu natura despotica, intrigantii, usurarii, hotii si insielatorii nu s'au schimbatu intru nimicu, decâtu se facura mai rafinati, pusera toti masc'a liberalismului, recuseră din tóte partile la minciuna pe fačia, candu sub absolutismu erau dedati a minti si a calumnia mai multu numai pe ascunsu, la intunerecu, prin labirintulu resedientieloru si asia mai departe. Fiindu mai toti buni de gura si mari sofisti, sciu se declame in adunari, in cluburi, in comisiuni, in parlamentu, in càtu se ametiesca capetele si ale celor mai tari de spiritu. Totu acei tiranuti si absolutisti mascati sunt si buni comedianti, sciu se jóce role de liberali, democrati, republicani, socialisti, éra comunisti fórte periculosi sunt ei de acasa, din parinti. Ei mai sciu una: se castige pe plutocrati in partea loru, se ajunga in contactu cu ladile wertheimiane ale acestora, se dispuna de ele.

Si se nu crédia nimeni, cà acelea legiòne de charlatani ce jóca pe liberalulu, aru esi numai din clasa aristocratiloru, cà-ci din contra, bestii de acelea esu cà buretii in Juliu din tóte clasele societatiei ómenesci; cei mai nesuferiti sunt aceia cari se inaltia din opinca cà liberali si apoi dupa ce ajungu in palaturi si in parlamente, aruncandu masc'a, ti se presenta cà tiranii cei mai brutali si scárnavi.

Luandu acestu mersu alu lucrurilor ómenesci in de aprópe consideratiune, si dupace l'amu observatu chiaru si aici in patri'a nóstra, vomu intielege usioru tendentia Manifestului emanatu de la imperatulu Germaniei contra parlamentarismului, precum veduramu in Nr. 1 alu Obs. Care este essentia acelu manifestu? „M'am saturatu de misieliile vóstre, v'am demascatu maioritatile vóstre, din care me faceti cà se iau ministrii. Nu mai voiu se sciu de doctrin'a vóstra tocita: Le roi régne, mais il ne gouverne pas.“ (Regele domnesce, dara nu guberna.) Daca eu sunt rege domnitoriu, voiu se sciu si cum se guberna si administra, imi tinu de datoria a si guberna. Nu voiu se mai fiu papusi'a vóstra si a ministriloru impusi mie de càtra voi, nici se subscriu orbesce ori ce 'mi punu ei de inainte. M'ati sedusu destulu, ati rapitu destulu, ati saracitu poporulu si prin aceea l'ati iritatu asupra mea pàna ce'mi atacara si viéti'a. Voi ve formati maioritati false, apoi ori candu este se se votedie vreo lege din cele mai salutarie, aveti impertinentia cà se mergeti pe la ministrii, se le puneti condituni, unii, cà numai asia veti votá legea, daca ve voru da cutare mosii ale statului cu arenda de nimicu, altii cà se ve adjudece voue liferatiuni pentru armata, de atâtea miliòne, altii si mai multi, cà se ve puna pe voi, ori pe fiii, fratii, nepotii, sau chiaru pe ciocoi, ori argatii vostrii in functiuni diverse, si alte pretensiuni fàra numeru.

Cu fapte de acestea ale membriloru din parlamente au subminat ei insii totu prestigiulu si tóta auctoritatea parlamentarismului. Ni se va dice, cà in casuri de acelea remediulu constitutionale este a dissolve parlamentulu si a ordina alegeri noue. S'au vediatu inse casuri numeróse, in care nici dissolutiunea si alegerile noue nu au folositu nimicu, ba ele au avutu urmari si mai rele pentru statu si poporu si ministrii esiti din acelea maioritati au fostu multu mai rapitori, precum s'a vediatu de ex. chiaru si in Austri'a sub ministeriulu Herbst, Giskra etc. De acésta bóla politica si sociala sufere si Romani'a.

In cestiunea gimnasieloru. *)

Blasiu, 19 Jan. st. n.

Onor. Redactiune!

Aveti totu cuventulu, candu allegati in artícl. din Nr. 3 alu „Observatoriulu“, cà profesorii dela cele 5 gimnasie romanesce, aveau dreptulu si datorintia de a tine conferentie, ba cà cetatieni de statu aveau chiaru dreptulu de a discutá cestiuni din sfer'a instructiunei publice. Se'mi iertati daca imi permitu observarea, cà cestiunea conferentieloru referitória la inffiorirea instructiunei publice, a fostu tare simtita inca de multu si din partea corporiloru profesoralu dela diversele institute de invetiamentu ale romaniloru, in càtu dupa o cointelegere comuna

*) Cu multa placere facemu locu acestei corespondentie si documentului alaturatu la aceea.

Red.

amu fostu ajunsu pàna a stabili si loculu tinerei unei conferentie de atare natura, candu apoi intrevenindu impregiurari independenti dela voi'a nóstra, amu fostu impedeati in intreprindere, si amu ramasu precum amu fostu, spre daun'a nóstra in genere, spre mai marea dauna inse si spre detrimentulu instructiunei gimnasiale.

Ce atinge proiectulu de lege pentru reorganizarea gimnasieloru si critic'a lui din Nr. 2 alu „Observatoriulu“, cà se ve convingeti, cà corpulu profesoralu dela gimnasiulu nostru nici aici nu a fostu indiferentu, ci dupa poterile sale a facutu aceea, ce i-a dictatu consciinti'a si interesele gimnasiului, am onóre a ve trimite in copia representatiunea alaturata, compusa si substernuta in Maiu 1880 escelentiei sale metropolitulu cà supremu inspectoru alu gimnasiului, pentru-cà apoi impreuna cu consistoriulu, amplificandu-o cu argumente si mai valoróse, se faca pasii ce'i va affá necessari in respectulu acesta. Ce se va fi facutu de atunci in acésta cauza importanta nu amu mai aflatu. *)

Dupa cari me insemnu alu Onor. Redactiuni

Unu cetatiénu.

Representatiunea corpului profesoralu din 25 Maiu 1880 st. n. càtra escel. sa dnulu arhiepiscopu si metropolitu si Ven. Consist. referitória la proiectulu de lege pentru scólele medie, pusu pe més'a dietei din Pest'a de càtra ministrulu de instructiune.

Escelenti'a Vóstra si Preaven. Consistoriu!

Proiectulu in genere crédia pentru tóte scólele medie din regatu, o stare asia dicundu nóua, stabilindu modulu de organizare, de administrare si supravighiare a acelora din partea statului. Dreptulu de suprem'a inspectiune alu auctoritatiloru respective, cari pàna aci se ingrijau de gubernarea si sustinerea acelora, devine prin acelu proiectu cu totul paralisatu; increderea in acelea trasa óresicum la indoicla. Starea acésta póte deveni cu totul periculósa pentru existenti'a scóleloru nóstre medie confessionali, daca la locurile competente nu se va lamuri bine si pe deplin pusetiunea loru, precum si dreptulu, ce servesce de basa la existenti'a loru cà atari, si daca acestea nu se voru garantá la timpu prin prescrierile legeri celei nóue. 1) In specie paragrafi cari periclitédia drepturile confessiuniloru si scóleloru medie si a caroru schimbare preste totu este de doritu, sunt urmatorii:

§. 2 pt. 2 dice: Rendelkezés és közvetlen vezetés illeti meg az államot, illetőleg a vallás és közoktatásügyi minisztert.; a vallás és közoktatási miniszter kezelésé alatt álló alapokból fenntartott, továbbá király a domány vagy bárminemű alapítvány fejében szerzetes rendek által ellátott . . . gymnasiumok.

a) Acestu §. taia de a dreptulu in interesele confessiuniloru, amerintiandu cu perire existenti'a scóleloru confessionali, de-óre ce multe donatiuni regesci s'au facutu anume pentru inaintarea si inffiorirea confessiunei, parte cà recompensa pentru alte emolumente avute mai inainte, prin urmare castigate din partea acesteia „titulu oneroso“, — parte pentru colucarea si sacrificiele ei aduse si facute pentru binele si inffiorirea statului. Acestea donatiuni sunt proprietatea nedisputabila a confessiunei, precum sunt proprietate a privatiloru tóte acele bunuri, ce le-au obtinutu ei, prin donatiune dela regii si principii de mai inainte, totu pentru merite. Venitele acestoru bunuri donationali le-au administratu confessiunile respective de seclii, liberu, si au dispusu despre ele fàra nici-unu amestecu strainu, spre scopuri parte bisericesci, parte scolastice. Una ingerentia a statului in averea acésta a confessiuniloru ar fi nedrépta.

b) La infintierea scóleloru medie confessionali, pe lãnga venitele provenitórie din bunuri de donatiune regia mai susu memorate, au mai concursu si o multime de contribui private de ale credintiosiloru si de ale unoru episcopi de pia memoria, la cari statulu nu póte avé nici-unu dreptu de amestecu, fia acele scóle provediute prin calugari ori nu. De aci espressiunea: bárminemű alapítvány fejében scl. nu se cuvine se intre in lege.

c) Averea confessiuniloru provenitória din bunurile donationali prin o administratiune si economia intielépta din partea loru, a crescutu cu timpulu, si crescamentulu acesta nu se póte tractá nici-

*) Tocma in Maiu 1880 ministrulu a retrasu acelu proiectu; erá deci lucru firescu, cà si cei amerintiati se taca deocamdata, inse privighiandu cu ochi bine deschisi.

Red.

decum din partea statului, de o potruva cu averea radicale, din care a provenitu.

d) Altmentrea, pe ce basa juridica debila se fundédia administrarea si manipularea fonduriloru unoru confessiuni din partea regimului, se póte judecá si numai de acolo, cà regimulu manipulédia numai averi de ale unoꝝ confessiuni. Cestiunea acésta inse o lasamu neatinsa. *)

3. La §§-ii 6 si 7. Principiulu didacticu si interesulu scólei bine intielesu ar cere, cà limb'a tinutului in care se afla institutulu, se fia considerata cà studiu obligatu in gimnasiulu respectivu, indata dupa limb'a magiara (sub c) in locu de a se numerá cà estraordinariu (sub a); cà-ci acésta ar contribui fórte multu la intielegerea limbei vehicularie (care e cea magiara) — din acelu gimnasiu; — prin dens'a mai departe s'ar potea ajunge mai bine si mai securu succesulu doritu in studie; pe candu tractatata cà studiu estraordinariu, nu se póte invetiá in modu suficiente.

4. Asemenea la §-ii 8 si 10 si in scólele reale se se suscépa limb'a tinutului intre studiile ordinare (sub e), in locu de intre estraordinare (sub a), totu din acelea motive.

5. La §. 12. Indatorirea auctoritatiloru bisericesci, de a susterne planulu de invetiamentu pentru studiulu religiunei in scólele de statu, se se stérgea din lege, cà unu ce degradatoriu pentru biserice, si cà unu ce nefolositoriu pentru statu, dupa-ce statulu si fàra de a suscepe in lege obligamentulu acesta, este deplinu asecuratu, cumcà auctoritatile bisericesci de securu nu voru propune invetiaturi nereligiose si nemorali, nici nu voru urmari tendentie contrarie ideei de statu.

Ce privesce materi'a si metodulu ce este a se observá in acelea institute, de sine se intielege, cà acelea se tinu de conferentiele metodice si de ordinea interna a gimnasieloru respective, prin urmare sunt de prisosu a se regulá prin lege.

6. La §. 33. Numerulu de 4 óre pe septemana pentru gimnastica e prea mare. Exercitiile militari in gimnasiu nu au nici-unu intielesu. Cele 4 óre pentru o clase aru rapí prea multu timpu dela celelalte studie, si 2 óre sunt de ajunsu spre desvoltarea corporale a tineriloru, pe lãnga celelalte misicari ce le facu densii.

7. La §. 34. Numerulu eleviloru atatu dupa proiectulu ministrului càtu si dupa modificarile comisiunei dietali de instructiune este prea ingreunatoriu, de o parte pentru sustinetorii gimnasiului, de alta inse pentru parenti. Maximulu in clasele inferioare se fia de 60, éra in cele superioare de 40, daca permitu localitatile.

8. La §. 41. Adausulu comisiunei dietali: „Limb'a de propunere e cea magiara“, nu e la loculu seu, pentru-cà e in contradicere cu §. 66, care dice, cà limb'a scóleloru sustinute de confessiuni si privati, se determina de càtra auctoritatile respective. Ací este vorb'a de fundatiuni, cari formédia averea privata a confessiuniloru, prin urmare dreptulu de a dispune compete loru.

9. La §. 66. Numerulu óreloru pentru limb'a magiara se se determine: „cu unu numeru egale ori aproximativu cu numerulu óreloru pentru limb'a materna“ (vehiculara). Formularea acésta ar fi mai precisa si ar preveni multele complicari, ce aru urmá de sine din numerulu nedeterminatu alu óreloru, precum se afla in textu.

Blasiu, 20/5 1880.

Din tierile revoltate Dalmati'a, Hertiegovin'a, Bosni'a

Pàna in 21 Ianuariu nu se publicase la Vien'a nici-unu raportu oficiale, din provinciile revoltate pentru-cà popórale monarchiei se affe ceva positivu despre starea lucruriloru si se nu aiba a se lua dupa câteva sciri private incrucisiate care se incurca sau desmintu una pe alt'a. In acea di inse s'a publicatu unu raportu alu comandantelu generalu fml. br. Ivanovicu, din care affamu, cà in adeveru sangele curge, de si nu in proportiuni mari. Pàna in 20 Jan. o patróla de 10 soldati comandata de corporalulu Sparbauer avendu se apere pe lucratorii ce diregu telegrafele stricate intre orasiiele Bilecu si Corito, la Planica unde se affá o localitate de paza fu atacata de càtra o ceta cà de 80 insurgenti din Hertiegovin'a. Patról'a se retrase intr'o casa, de unde se apará cu puscaturi bine manuite, 30 de óre, éra dupace o parte din insurgenti se departase, patról'a esi din casa, si apoi totu pusicandu asupra vrasmasiului scapá la Corito.

*) Ve rogamu inse, cà se nu o lasati pentru totu-deauna neatinsa; cà-ci a cea tractare a unoru fonduri de càtra statu, de si nu sunt ale statului, nu'si mai are parechia nici la turci.

Red.

Corporalului i se si dete medalia de aur pentru rar'a bravura.

In acelasiu timp vreo doue companie din regimentulu 11 numitu alu principelui de Saxoni'a avea se conduca unu transportu de victualii si munitiune de câtra Corito la Bilek. Trup'a comandata de locotenentu colonelu (Oberstlieutenant) Landwehr fu atacata de optu ori in acelu drumu, pâna candu in lovirea din 20 caditura din partea nôstra primu locotenentele Lalici si 2 soldati morti, 2 sergenti si 3 soldati raniti, lasara si insurgentii 4 ómeni morti si 4 raniti. Pre candu s'a intorsu trup'a dela Corito, insurgentii au atacat'o din nou, inse numai arrièrgard'a, din care s'au ranitu doi infanteristi si 1 manatoriu de cai. La casele de unde au trasu serbii, li s'a datu focu.

Din alte sciri se mai afla, cà inca pe la 12 Ianuaru a fostu o lovire la Gabela, unde aru fi picatu 17 soldati imperatesci, éra in altu atacu dela 19 au remasu morti 3 gendarmi. Acestea sciri inse sunt numai private. Atâta inse nu mai este nici unu secretu, cà in Hertiegovin'a mohamedanii facu cauza comuna cu serbii crestini in contra Austro-Ungariei. Poterea insurgentiloru hertiegovineni e concentrata la patru locuri. Dintre comandanti sunt cunoscuti pâna acuma dupa nume numai Covacevici crestinu si Osman bei (cum ai dice pe limb'a usitata la noi Osmanu domnulu, magnatulu). Acesta comanda la Trebinie, este inse decisu cà se ocupe orasiulu Mostar.

Nu din 25 ci din 82 de bataliône se compune armat'a care operédia contra insurgentiloru, si se te miri daca numerulu acelora nu se va inmultí; este inse opritu de alalta eri incóce a mai serie ceva despre dislocatiunile si misicariile trupelor, adeca tocma cà in resbóiele cele mari. De altumentrea necesitatea unei concentrari mai mari se póte prevedé indata ce se adeverí, cà mohamedanii fruntasii din Seralievo capital'a Bosniei se adunara in numeru cà de 300 (altii dicu 1000) intr'o mosiea, in capu de nópte, spre a se consultá despre starea tieriei. Aflandu fml. Dahlen de acea adunare, o si sparse cu gendarmi; de atunci inse tóta garnisón'a e pusa pe pitioru de bataia, detasiamente si escadróne patrolédia noptile pe strade si impregiuru in distantia de 4—5 chilometri, éra semnalu se dà cu doue pusicaturi simultani.

Mai nou. Chiaru capital'a Bosniei se afla in periculu de a fi atacata de insurgenti. Comandanti de ai bosniaciloru sunt cunoscuti cu numele lor pâna acum numai doi Dandalici si Secanovici; dara serbii bosniaci asteptau pe generalulu rusu Doctoroff cunoscutu bine in Belgrádu si Bucuresci din anii 1876—7, apoi pe famosulu agitatoriu Hubmayer, care se asteptá se tréca pe la Bucuresci unde a statu dóue septemani, la Rusciucu, Belgrádu, la Hertiegovin'a sau Bosni'a. Se crede cà si Bozidarovici, montenegrinu de origine, oficiaru in armat'a rusésca si dela 1876 incóce agentu diplomaticu, a mersu dela St. Petersburg in Hertiegovin'a.

Chiaru diariile oficióse recunoscú cà revolutiunea fu preparata inca de asta véra la nasulu auctoritatiloru austro-unguresci. Dara din informatiunile publicate de „Deutsche Ztg“ din 22 Jan. se cunósce curatu, cà acelea auctoritati totu au avutu a mana mai multe fire ale conspiratiunei, din care cauza in Decembre au fostu spendiurati in Bosni'a doi frati numai pentru-cà au tinutu ascunsu pe famosulu capitanu Secanovici, apoi totu in acea luna au mai fostu condamnatii si inpusicati unu altu mirénu si unu preotu din asemenea cauza. Se intielege usioru, cà acelea executiuni in locu se bage frica in serbi si mohamedani, mai virtosu iau inversiunatu si aprinsu setea lor de resbunarea cea mai crunta.

Atâtu din Seralievo càtu si din alte orasie ale Bosniei mai multe familii de functionari si de negutiatori austro-unguresci fugira preste riulu Sava dincóce la Bród. Din gurile acelora se scie, cà chiaru si impregiuru de capital'a Bosniei insurgentii ataca mai in tóte dilele post'a, gendarmeri'a si patrólele.

Ajunga-ne deocamdata scirile acestea din provinciile revoltate. Pâna un'a alt'a se aruncamu ochii in budgetele rectificcate ale monarchiei comune de pe patru ani si vomu aflá aceste cifre: Resboiulu de ocupatiunea Bosniei si Hertiegovinei in a. 1878 a costatu pe popórale monarchiei 106 milióne si 700 mii. Apararea si organizarea in 1879 inghití 32 mil. 600 mii. In 1880 administrarea si garnisónele 8 mil. In 1881 aceleasi numai 6 mil. 300 mii florini. Pe an. 1882 s'au votatu érasii numai 6 mil. 300.000 fl., dara acésta suma va disporea pe lânga spesele noului resboiu.

Scurtu, Bosni'a costa pâna acum in patru ani la 160 milióne!

Intre acestea „Pester Lloyd“ amerintia cu invasiune in Serbi'a, cà se prinda pe Ristici si pe mitropolitulu celu destituitu. „P. Naplo“ cere cà poporatiunea serbésca din Hertiegovin'a se fia scósa de acolo si provinci'a colonisata cu catolici. Kelet (Nr. 6) e de parere, cà Montenegro se fia sfarmatu. Pare cà toti acesti publicisti au mancatu matraguna si cép'a ciórei. In dio'a in care trupele nôstre aru trece in Serbi'a si in Muntenegru, trupele rusesci aru fi in Galiti'a si Bucovin'a, de acolo in Ungari'a si Transilvani'a!

Romania.

(Din corespondentie particulare si estrase din diarie.) Evenimentele bellice din Dalmati'a si Hertiegovin'a inspira in capitala si in tiéra griji cu atâtu mai mari, cu càtu ne vinu si din Bassarabi'a sciri dese despre concentrare de trupe rusesci dincolo de Prutu, si cu càtu este secretu publicu, cà precum in 1876 treceau oficiari si agenti rusesci inbracati in haine civili prin patri'a nôstra in Serbi'a, totu asia au inceputu se tréca si acuma, cà paserile de mare care anuntia furtun'a ce se apropia. Toti acei „pasageri civili“ avendu pasporturi in regula, potu se tréca cà si ori-care alti caletori paciuiti.

Intre acestea, influinti'a diplomatica a Rusiei de una, influinti'a austriaca de alta parte se afla aici si la Jasi intr'o lupta ascunsu, dara fórté ferbinte, si fiacare se încérca a si face proseliti càtu se póte mai multi. Muscalii lucra precum scie tóta lumea, prin Grigorie Mich. Sturdza (fiu mai mare alu fostului Domnu Mich. Sturdza) si prin adeptii acestora, in a caroru compania fórté periculósa s'ar potea numerá mai multi „literati“ din acei ce si-au pusu piciorulu in pragu, pentru-cà se ne slavisedie limb'a si mai tare decàtu fusese ea slavisata pâna la regulamentulu din 1830, restituindu tóte cuventele slave, pe care generatiunea juna nici nu le mai intielege de locu, si — conformu ordinului datu dela St. Petersburg, combatendu cu furia latinismulu in limba. La toti acestia se alatura multimea acelor negutiatori de prin orasie, cari in 1877 isi pestritiasera tóte pravaliiile (boltele) magazinele si galantariile lor cu inscriptiuni in limb'a rusésca, adeverati pui de sierpi incalditi si nutriti la peptulu Romaniei. Influinti'a austriaca se manifesta prin acei neoconservativi, despre cari se dice, cà pessimismulu lor este atâtu de mare si negru, in càtu ei nici chiaru acuma, dupa stralucitele manifestatiuni de viétia nationale nu potu se aiba credintia in vitalitatea, in viitorulu si independenti'a natiunei romanesci si a statului romanescu, decàtu numai cu conditiune, cà acesta se se alature la monarchi'a austro-unguresca. Acestu planu alu neoconservativiloru nu mai este nici-unu secretu, elu fu descoperitu chiaru de câtra densii mai ántaiu in unele diarie germane, relevatu apoi de câtra diariile din capital'a nôstra. Ceea ce remase pâna acuma secretu, sunt conditiunile pe lânga care voru neoconservativii se inchine patri'a romanésca si se o arunce la picioréle Ungariei. Nu se póte apoi pricepe, cum o fapta cà acésta s'ar numí conservativa, candu ea in realitate ar fi mai revolutionara decàtu tóte revolutiunile si rebeliunile din lume. In acelasiu timp vedemu, cà diarie oficióse din Vien'a, cà „Presse“, „Fremdenblatt“ s. a. lauda multu pe capii neoconservativiloru, carii s'au desbinatu de câtra conservativii betrani dupa câteva incercari fara rezultatu de a se reorganisé cu dnii Lascaru Catargiu si gener. Florescu in frunte etc.

Acestea sciri ti s'aru para pe la anul Domnului 1882 cu totulu fabulóse si luate din ventu, daca nu aru fi documentate de ajunsu.

Pe candu jóca intrige de acestea in capitale, pe la frontarie curge unu resboiu cerbicosu de vama intre Romania si Ungari'a, spre cea mai mare dauna simtita din ambele parti, precum ar meritá se se cunósca din ambele parti.*)

— Unu altu corespondente alu nostru ne observa, cà aprópe 1 luna de candu dnulu C. A. Rosetti cá ministru de interne a depusu dimissiunea sa in manile regelui si noi nu reflectaramu la aceea. Vedemu noi bine din vreo siepte diarie politice câte ne vinu din capital'a Romaniei; dara apoi ce? I s'a primitu dimissiunea? Nu. Se dice cà s'au

*) Dela locuitorii Sibiiului s'a inaintatu càtra ministerulu unguurescu cu dat'a 29 Decembre o petitiune doréroasa asupr'a tractarei pe la vamile Romaniei, cum si cu privire la comunicatiunea postelor.

asteptatu continuarea sesiunei parlamentarie dupa serbatori. Dara vrea cineva se cunósca opiniunea nôstra? Cui are se'i pese de ea? Cu tóte acestea éta-o:

Camu de doi ani incóce ne miramu in tacere, cum póte se guberne ministerulu actuale alu regelui Carolu cu o majoritate atâtu de prentiósá si atâtu de aroganta, precum este cea din camer'a deputatiloru, care semena cà ar fi mersu in scól'a celei din Berlinu. (Vedi mai susu Parlamentarismulu). Nu cà dn. Rosetti si-a datu dimissiunea, intregulu ministeriu de s'ar duce, cà se ajunga la putere una din nuantiele conservative, se dissólve camer'a actuala; atunci aru vedea ddloru, cum ar reusi la alegeri, cà se fia alesi celu multu treidieci din càti facu astadi majoritatea.

Dupa diarie avemu urmatóriele sciri:

— (Arderea circului Krembsér.) O mare nenoróce s'a intemplat astadi nópte: circulu August Krembsér, de pe bulevardulu Elisabeta, a fostu prefacutu in cenusie. Foculu a isbucitu pe la órele 2 si jumetate, pe candu toti dormeau si in câteva minite intrég'a cladire, care éra numai in lemnu, a fostu cu totulu mistuita de flacari. Bagajele si instrumentele aflate acolo au fostu tóte nimicite. Au arsu vreo 33 de cai; numai 19 cai mari si 6 mici au potutu fi scapati, inpreuna cu personalulu circului.

Pagubele sunt enorme. Numai materialulu de lemnu fusese asigurat pentru o suma mica.

Mai multe persóne caritabile au deschisu liste de subscriptiuni in favórea dlui Krembsér. D-n'a baronésa de Herz a strinsu imediatu peste 2000 franci, din cari 500 a fostu oferiti de M. S. Regele. Asemenea liste se afla depuse si la redactiunea nôstra.

Nenorocirea acésta cu greu se póte repará. Ea a venitu se isbésca pe proprietariulu circului tocmai in ajunulu plecarii sale din capitala, cà-cu dupa cum se scie, ultima representatiune éra anuntiatu pentru diséra. (Resboiulu.)

Din afara.

Cestiunea egipténa devine totu mai critica. Sultanulu a protestatu in contra amestecului Angliei si Franciei in afacerile interne ale Egiptului, Austri'a, Germani'a, Itali'a tínu cu sultanulu. Toti cei bine informati se temu se nu sparga si din caus'a Egiptului resboiu nou.

In Paris si Lionu a spartu o catastrofa (Krach) finantiale la burse mai mare si decàtu cea din Vien'a dela 1873. Sute de milióne s'au perdutu: anume o banca din cele mai mari dela Lionu s'a ruinat de totu si cu multe mii de familii. Asia si in Paris si in tóta tiér'a.

Corespondentie particulare ale „Observatoriului“.

De lânga Somesiulu-rece in Dec. 1881.

Dnule Redactoru! De vreo càtiva ani dnulu vice-protopopu din Indolu Vlass'a publicá in „Gazeta Transilvaniei“ rezultatele activitatiei sale pe terenulu invetiamentului. Arata multe rele ce rodu la radecin'a culturai poporului nostru. Spune, cà vin'a o pórtá parte preotii, parte deregatoriile din afara, cari nu dau mana de ajutoriu oficielor bisericesci. Trage atentiunea superioriloru la relele aceste, ba in corespondenti'a dsale ultima din Nr. 138 alu „Gazetei“ merge mai departe si dà sfatu escelentiei sale dnului Mitropolitu, cà spre indreptarea reului se trimita unu comissariu metropolitanu, cà se visitedie scólele si apoi se dea informatiuni esacte escel. sale etc.

Eu inca me interesedu de cultur'a poporului nostru si asiú dorí cà tóte relele ce stau in calea invetiamentului se se delature càtu de curendu. Imi ierte inse dn. Vlass'a, cà eu nu aflu vin'a numai acolo unde o afla dsa, si nici remediulu in comissariulu metropolitanu, care póte face spese scóloru si altcum misere, inse rezultatele visitarei nu potu fi tare aducatórie de fructe, precum se va vedea mai la vale.

Inainte de tóte imi iau libertate a spune cauzele relelor ce impedece invetiamentulu. De vreo càtiva ani in caletoriele mele oficióse intreprinse mare parte in caus'a invetiamentului, m'am convinsu, cà, caus'a cea mai mare de invetiamentulu nu inaintédia precum ar trebui, este seraci'a poporului nostru, seraci'a scóloru nôstre, si apoi inainte de tóte lips'a conducatoriloru de a aflá isvóre in contra miseriei scóloru.

Cà-cí se vedemu, unde stagnédia invetiamentulu? Au nu acolo, unde i seraci'a mai mare?! Au nu acolo, unde scól'a n'are nici-unu venitu, unde scól'a e serac'a satului?!

Deregatori'a din afara póte silí pe parentii se si dea pruncii la scóla, ii si silesce in cele mai multe locuri, unde oficiile bisericesci pasiescu cu destula resolutiune. Ce folosu inse, cà pruncii n'au carti, invetiatoriulu n'are ce mancé, fiindu-cà nici stapanii lui nu au cea mai mare parte. Scól'a in timpu de iérna e pescera, pentru-cà n'au cu ce o incaldí.

In contra acestora deregatori'a din afara nu multu póte ajutá, cà-cí n'are dela cine se ia si se acopere

ste neajunsuri, fiindu-că în multe comune 2 din 3 arti ale locuitorilor n'au nici pana de tôte dilele. În contra acestora nici comissariulu metropolitanu n'are altceva de facutu, decâtu se suspine.

Se pôte inse ajutá cu timpu prin unu singuru remediulu, care se vede, că multu din cei chemati nu'lu pricepu. Remediulu acesta este crearea de fonduri scolastice, tractuali si parochiali.

Fondu scolasticu tractualu prea usioru pôte infintiá facare protopopu, v. protopopu si administratoru protop. si au si datorinti'a de a infintiá, îndatorindu'i la acésta si canónele archidiececane din 1869, de'mi aducu bine aminte.

Isvórale acestoru fonduri aru potea fi:

1. E usu în intrég'a archidiececa, că cei ce voiescu a se cununá, platescu taxa pentru asia namit'a „siedula protopopésc'a“, pe unele locuri 2 fl., pe alte 2 fl. 50 cri, 3 fl., 5 fl., ba si mai multu. Acum daca protopopulu va voi, pôte cede vreo 20 cri pentru fondulu scol. tract. dela facare cununia si dela parti se mai prefinda vreo 30 cri, mai cu séma dela cei ce nu seiu scrie si cetí, si éta, că în celu mai micu protopopiatu în decursu de unu anu se aduna din acestu isvoru 20-30 fl. în fondulu scol. tract.

2. Multi preoti, precum marturisesce si domnulu Vlass'a, nu'si implinescu datorinti'a fácia cu scóla, asemenea sunt multi invetiatori, cari pe lâng'a tóta saraci'a aru potea stá mai bine de scóla si cari si léfa acea puçina ce o au, o primescu numai pentru-cá póta titlu de „dascalu“, éra de scóla nici-o grija n'au. Au nu'su demni unii cá acestia de ceva pedépsa? Acolo este senatul scol. protop. si sinodulu protop., faca protopopulu investigatiune asupr'a loru si pe unii preoti si invetiatori de aceia pedepsésc'a în fondulu scol. tract., că-ci de aceea sunt senatele scol. prot. si sínódele protop. în archidiececa, că se judece cá foruri de I instantia.

De aci inca ar incurge în fondulu scol. tract. câte 5-10 fl. pe anu. Trebile inca aru incepe a merge mai bine. Reulu si indolenti'a fácia cu scóla ar încetá si fondulu scol. tract. ar cresce din anu în anu asia, câtu în câteva ani ar fi în stare a dá ajutoriu prunciloru mai miseri în carti si requisite scol., si cu acésta s'ar ajutorá si literatur'a scol.

Comissariulu metropolitanu cerutu de dn. Vlass'a inca ar deveni superfluu.*)

3. În fiecare tractu protop. se intempla barem 2 despartiri preste anu între casatoriti. Tribunalele matrimoniali de I instantia în archidiececa sunt scaunele protop. respective. Eu nu credu, că forulu alu II-lea ar contradice, candu în sententi'a prima s'ar pune una pedépsa de câteva fl. pe séma fondulu scol. tract. pe partea vinovata. Éta si de aci s'ar inmultí fondulu cu 5-10 fl. pe anu. Din câte tôte, éta unu venitu de 30, 40 fl. pe anu în fondulu scolast. tract. si administratu bine prin unu cassariu tractuale, care se'si dea ratiuni în totu anulu cu ocasiunea sinodulu protop., în 10 ani e 4-500 fl., în 30 de ani 2-3000 fl., din interesulu caruia s'aru ajutá bine cu carti si requisite scolastice toti prunciu din tractu.

E dela lipsa se începemu odata si se nu ne totu vaietamu prin diarie si asupr'a unuia si asupr'a altuia. Se nu asteptamu că scólele nóstre se stea în stare buna numai uitandu-ne la ele, că-ci acésta e activitatea celui lenesiu. Si daca nu vomu incepe odata, si preste o suta de ani toti seraci vomu fi si totu asia vomu stá cu invetiamentulu cá astadi, ba inca mai reu.

Nu me indoiescu, că protopopii cei energiosi aru fi în stare se afle si alte isvóre pentru inmultirea fondurilor scol. tract.

Cele enarate de mine facare le pôte pune în praxa câtu de usioru si cu bucuria constatediu, că în câteva locuri s'au si începutu astfelu de fonduri. Dorere, că chiaru acesti protopopi tacu.

Ce privește fondurile scolastice parochiali, cari aru avea de scopu inbnatirea lefei docentiloru si usiorarea poporulu în venitoriulu, totu cu energi'a preotiloru si a protopopiloru se potu infintiá din contribuirile benevole ale poporulu în bani si bucate. Premergându cu exemplulu preotii, că-ci este cunoscutu că poporulu nostru e bunu si aplicatu spre tôte lucrurile bune, numai se aiba conducatori de tréba, aceste fonduri cu timpu asia aru potea cresce, în câtu din interesele loru s'aru potea platí docentii. Si în acestu respectu asi potea aduce exemple, unde dejá se bucura de fructele binefacátorie ale acestoru fonduri. E dela lipsa si aci se începemu odata, pentru-cá nici lumea nu s'a facutu fára de începutu. Si de nu începemu odata, si preste 100 de ani asia vomu stá.

Daca dn. Vlass'a ar publicá în totu anulu rezultatulu activitatii sale pentru inmultirea fondurilor sale tractuali si parochiali, marturisescu, că cu bucuria asiu cetí raportele dsale. Vaieraturile si propunerile fára scopu salutariu le aftu numai perdere de timpu, si nu potu aduce fructe dulci, ci numai amare. Pentru-cá e sciutu, că facare se vatama mai tare daca'i areti greșielele deauna în publicu, decâtu candu l'ai pedepsí în forulu competente.

Apoi comissariulu metropolitanu ce pôte ajutá? Elu inca numai atáta pôte face, că se insemne în diariulu seu defectele scóleloru si dupa-ce ar face o gramada de spese, se propuna esc. sale, că se demande protopopulu respectivu, se îndrepte defectele aceste. Si éta, că s'au facutu spese desierte. Pentru-cá daca protopopulu isi cunósce chiamarea sa, elu afta relele si fára comissariulu metropolitanu si se nisuieste a le îndreptá. Daca nu'si cunósce, apoi si dupa visitarea comissariulu metrop. totu celu vechiu remane.

În privinti'a acésta cunoscu tracturi, unde au fostu 2-3 renduri de comissari metropol. si totu acolo stau

*) A cere si a se acordá de cátra ordinariatu comissari preste protopopi ar semnificá în ochii tuturoru unu votu de neîncredere absoluta în bun'a vointia, în zelulu si abilitatea protopopiloru Intrebare: merita protopopii votu de neîncredere? Red

cu scólele si cu trebile bisericesci, unde au statu înainte de investigatiune, ba mai reu, că-ci câteva cruceri ce mai erau la scóla si biserica, s'au spesatu cu investigatiunile.

Protopopulu fiindu nepasatoriu înainte de investigatiune, a remasu nepasatoriu si dupa aceea, că-ci zelulu si consciintia nici comissariulu metropolitanu nu pôte imprumutá nemerui.

E dela lipsa dara, cá protopopii nostri se aiba zelulu si consciintia pentru causele sante, în alu caroru capu sunt pusi. Si daca este ceva de recomandat ordinarietatorulu nóstre, acésta este, cá adeca se grijésca bine pe cine punu în capulu tracturiloru. Că-ci dela acésta depinde bunastarea bisericelor si scóleloru nóstre si nu dela altu cineva. Dela acésta depinde venitoriulu nostru, cultur'a poporulu nostru, ba dela acésta va depende dupa priceperea mea, si imperati'a ceriulu, că-ci dical'a romana: „dela capu se impute pescele“, remane adévera eternu.

Nu sunt eu în contra investigatiuniloru metropolitanu. Aceste inca potu fi remediulu contra delaturarei releloru, unde protopopulu nu'si cunósce chiamarea. Unde o cunósce si are zelulu, nu'i de lipsa comissariulu metrop., că-ci protopopulu insusi e comissariulu metrop.

Dnulu Vlass'a deci a cerutu si cere în „Gazeta“ comissariulu metropolit. sau pentru alti protopopi si alti preoti din alte tracte, sau pentru sine si preotii sei.

Pentru altii n'are dreptu se céra, fiindu-cá dsa fácia cu agendele altora nu e respundietoriu. Pentru sine nu trebuie se céra prin „Gazeta“. Erá de ajunsu se serie oficiosu escel. sale: Escelentia! eu nu sunt în stare de a delaturá relele din tractu, de a întemeiá fonduri scolastice precum poftescu s. canóne si binele scolasticu si bisericile nóstre, Te rogu esmite unu comissariulu metrop. spre îndreptarea acestora. Si eu nu credu că escelenti'a sa nu l'ar fi ascultat, si nu 'iar fi trimisu remediulu gasitu de dsa. Asia me temu, că va remané lucrulu numai publicatu în „Gazeta.“

Repetiescu, că mare bucuria mi-ar causá domnulu Vlass'a raportandu în diariile nóstre în totu anulu despre activitatea propria a sa, în întemeierea fondurilor scol. tract. si parochiali, pentru a dá mana de ajutoriu scóleloru misere, unde nu'si potu implini nici preotii nici docentii agendele loru din lips'a mijlóceloru.

Unu interessatu la invetiamentulu nostru

— (Unu omoru misteriosu si caracteristicu predisu cu 4 dile înainte). Dupa-ce în comun'a jidano-romana Iclodulu-mare în 28 Oct. an. tr. mai ántai'a óra jefuira hotii pe protopopulu loculu — spargéndu'i cas'a nóptea, si ducéndu'i ce avuse mai pretiosu cu banisiori cu totu, — ceea ce succedendu-le atunci, éta că în urmatórea luna 21 Novembre jefuira si pe proprietariulu de acolo László Josefu spoliandu'lu de vreo 4000 fl. v. a. si de scule (argintarii, juvaere etc.) Nici de o urma n'au datu pâna acuma! Si ce se mai audi! cu dóue dile înainte anululu nou alu nostru, totu în acea comuna pe Jacobi Mozes unu jidanu ospetariu si arendatoriu de regale, ilu ucisera pe la 4 óre demánéti'a în trasur'a sa, venindu dela Clusiu — si cum? Chiaru în modulu precum ilu amerintiase unu altu jidovu David, totu de acolo, dicéndu'i în audiulu mai multoru conlocuitori, ce va face cu elu. Ei rivalisau în tinerea arende regaleloru, cari vorbe de amerintiela publica Moise le-a si insinuat înainte judecatoriei regesci singularie din Gherl'a, provocandu-se si la martori mai multi, înainte de mórtea sa cu patru dile. Asia dara din pisma si resbunare. Intre altele disese David cá'i va face cum se intempla în Galiti'a si Poloni'a, ii va trage unu sacu în capu, ilu va legá de grumadiu, si asia ilu va inpuscá si omorí; ceea ce chiaru asia i s'a si facutu bietulu Moise betranu, altcum între ai loru de omenia, — inpuscându'lu chiaru prin ánima, dupa-ce ilu tavalira pôte mai ántaiu la pamentu legatu cu saculu în capu trasu, si lasandu pôte de frica si pistolulu lâng'a elu, — dupa care se táraise bietulu muribundu la nora-sa, unde apucá atáta a dice: „deschide'mi usi'a, cá hotii m'au omoritu cum au si disu.“ — S'a facutu sectionarea oficiosá. Ce se va alege? vomu vedea. Pe David alu nostru din suspitiune evidenta abia ilu detinura 24 óre închisu si'lu pusera pe pitioru liberu. Dara nu cu asia crutiare se tractédia romanii nostri!

Altcum primiti salutarea'mi cordiala cá dela alu dvóstre stimatoriulu †

Sciri diverse.

— (Necrologu). Ladislau Vajda secretariu ministerialu în pensiu cá socru din Clusiu în numele seu si alu ficeii sale Mari'a Vajda veduva orfana cu Maftéiu si Mari'a Bocosiu cá parinti, Ravec'a Bocosiu cá sora, Ravec'a Racoltia cá matusia din Ormanu (com. Sz. Dobáca), si Georgiu Mocianu prof. de gimnastica în Bucuresci — în numele loru si alu tuturoru consangniloru, amiciloru si cunoscutiloru cu ánima intristata si franta de dorere cauta se anuncie, cá multu iubitu soçiu, respective fiu, frate, ginere, nepotu si consangneanu Gabrielu Bocosiu, cooperatorele gr. cathol. rom. din Ocn'a Desiului, biseric'a S. Georgiu comitat. Sz. Dobáca, a încetatu din viétia în 3 Ianuariu st. n. a l. c. la 4 óre a. m. dupa unu morbu îndelungatu de 8 1/2 luni în ofitica si dupa-ce s'a provediutu cu ss. sacramente ale moribundiloru, în etate de 29 de ani si áj pastorirei sale sufletescu de 12 ani, nascutu în Ormanu, lasandu în doliu soçia, parinti, sora, socru. Remasitiele sale pamentesci sau inmormentatu în 5 Ianuariu st. n. l. c. la 1 óra d. m. în cimiteriulu comunu gr. cathol. dela biseric'a S. Georgiu din Ocn'a Desiului, în pre-

sentia protopopulu tractuale Joanu Velle si aiti siepte preoti si unu publicu numerosu.

Ocn'a Desiului, la 11 Jan. 1882.

Fia-i tierin'a usióra si memori'a binecuvéntata!

— (Necrologu). Astadi în 5/17 Ianuariu 1882 la 8 óre sér'a a trecutu la cele eterne celu mai bravu si mai zelosu membru alu comunei Aciliu, Joanu Ivanu sen. în etate de 75 ani. Pe repausatu ilu gelescu fiu sei Joanu notariu cercualu, Nicolau Ivanu diaconu si invetiatoriu în Seliste, Jacobu si Vasilie economi aici, fic'a Mari'a maritata Antoniu Germanu, — precum si o multime de alte rudenii, nepoti, nepóte, Ilu gelescu comun'a politica intréga, alu carei primariu a fostu în decursu de 10 ani în timpii cei mai grei ai absolutismulu, si în fine biseric'a, alu carei epitropu a fostu dela introducerea statutulu organicu pâna astadi, si sub a carei ingrijire si buna chiverniséla, ea astadi, din nimica dispune de o avere frumósá.

Fia-i tierin'a usióra si memori'a binecuvéntata!

Preturile cerealeloru si altoru obiecte de traiu au fostu la

24 Ianuariu st. n. în Sibiu:

Grâu, dupa eualitati	1 hectolitru fl.	8 20—9.—
Grâu, amestecat	1 „ „	7.——7.80
Secara	1 „ „	5.——5.20
Papusiou	1 „ „	4.70—5.10
Ordiu	1 „ „	4.40—4.80
Ovesu	1 „ „	2 70—3.60
Cartofi	1 „ „	2.50—3 10
Mazare	1 „ „	10.—11.—
Linte	1 „ „	12.—14.—
Fasole	1 „ „	6.50—7 50
Lardu (slanina)	50 Kilogram.	35.—37.—
Untura (unsóre topita)	50 „ „	34—35
Carne de vita	1 „ „	46—48
Oua 10 de	1 „ „	—25

Requisite de învățământ.

Aparatul metricu, 12 obiecte cu esplicarea lor 4.50
Atlas de istoria naturalá cu 250 figure colorate 1.75
Globuri terestre de 21 cm. în diametru:

Nr. I ajustatú cu meridian și compas cu pedestalú fin de lemn	13.—
„ II ajustatú cu jumetate meridian și cu pedestal de metal	10.50
„ III totú acesta fára meridian	8.40
„ IV ajustatú cu jumetate meridian și pedestal de lemn	7.40
„ V fára meridian și cu pedest. de lemn	5.60

Globurile Nr. II și III sunt de a recomenda, aceste pentru greutatea pedestalulu nu se restórná, și sunt frumóse și tari.

Pachetarea se face într'o laditia de lemn, pentru care se socotesce separatu 80 cr. pentru unu globulu.
Map'a Europei, tradusá de J. M. Moldovanu, 140 cm. latá și 120 cm. înaltá, pe pândá, în mapá 5.50
Map'a Semigloburile seu cart'a globulu paméntescú, 131 cm. latá și 110 cm. înaltá, pe pândá, în mapá 4.50
Map'a tieriloru tienetorie de coróna Ungariei pentru scólele poporale de Eugenie Bordeaux, 158 cm. latá 111 cm. înaltá, pe pândá în mapá, necoloratá 5.—, coloratá 6.—
Masíná de comput cu globulete albe si negre pe drotú 3.20
Optzeci modele de desemn 1.—

Se afta de vendiare la librari'a romana

W. KRAFFT în Sibiu

Esarendare de móra.

Mór'a basiliana dela Blasiu se dá în arenda pre 6 ani, dela 1 Aprile 1882 pâna 31 Martiu 1888. Licitarea verbala se va tiné în 2 Februariu dupa amédia la doue óre, în Blasiu, în cancelari'a avocatulu archidiececanu, — unde se potu vedé si pâna atunci conditiunile.

Pretulu esclamarii va fi 5500 fl., vadiu se receru 550 fl. — Pâna în 1 Februariu se primescu si oferte în scrisu, daca sunt insocite de vadiu si ajustate în form'a legala.

Din siedinti'a consistoriala

Blasiu 10 Ianuariu 1882.

(65) 2—3

Nr. 2—1882.

(66) 1—3

Publicatiune.

În sensulu careia din partea subsemnatulu oficiu, Dileanu Toderu din Oroilu de Campia — protopopiatulu Muresiu Ludosiuului, carele de 6 ani isi a parasitu pre legitima s'a socia Todorá Radu, fára a-i se sci loculu ubicatiunei sale; este prin acésta provocatu, cá în terminu de 1 unu si 1 di de datulu acestei publicatiuni, se se reintorca a continuá convetiuirea conjugale cu socia sa.

La din contra dupa decurgerea terminulu espusu, si în absentia lui se va suscepe si pertractá procesulu divortiale la forulu matrimoniale competente.

M.-Bogata, în 5 Ianuariu 1882.

Pentru oficiulu protopopescu de M.-Ludosiu gr.-cath.

Joanu Moldovanu,
notariu tractuale.

Editoru si redactoru responsabile: G. Baritiu.

Tipariulu lui W. Krafft.